

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Storfjord

Emne: Högtidsmat-Familiefester.

Bygdelag: Signaldal

Oppskr. av: Fr. Olsborg

Gard: Olsborg

(adresse): Kvesmenes.

G.nr. 54 Br.nr. 39

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Selvopplevd det meste, noe hørt av eldre.

Födselen

SVAR

Det har alltid vert og er fremdeles fast skikk her i bygda å bringe barselsmat ved födsler.

At noen bestemt skulle bere denne maten var ikke meningen, men som oftest var det husmora sely som gikk med barselsmaten, eller en eldre datter på gården. At menn har gått har vistnokk ikke forekommet her. Andre og tredje dagen etter födselen begynner besökene, og ofte kommer fler på samme dag. Det var forskjellige sorter mat som bruktes og brukes til barselsmat. Det kan være römmegraut, svedskergraut, kjøttmat, av ferskt kjøtt helst, men også fiskeretter brukes. Om sommeren ofte ferskkokt laks med dertil hørende poteter og ellers grønnsaker som til kjøttretter.

I gamle dager da treskåler ble meget benyttet til å ha mat i ble disse også nytta ved slike høver. Nå er jo disse blitt borte og erstattet med krusskåler, aluminium og glasstöy som det høver.

Kaffe og kaker får sendingskona som oftest ved besök hos barselskona, men noen benevnelse som sengematkomme, eller annet uttrykk for festlighet var og er ikke skikk her. Heller ingen forskjell om barnet er gutt eller jente. Også i de tilfeller hvor mora ikke er gift blir det båret barselsmat.

Noen bestemt tid for overgang fra tyngre til lettere mat som bares til barselskoner kan jeg ikke oppgi, men rigtignokk er det blitt mer av letter mat nå enn för. Römmegrauten er blitt mer borte og erstattet med for ekk. svedskergraut. Gave til den nyfödde bruktes ikke ved denne anledning, heller ikke nå. Det var först ved dåps-gilder gavene bæe gitt, det samme nå. Det er da i förste rekke fadderne som gir gaver, og ikke bare ved dåps-gildet, men også ved senere gebrursdager. Fadderne har navnet gudfar og gudmor (uttales her gu'mor, gu'far). Nermeste släktninger er alltid gjester ved födsels-gilder dagsgilder sammen med gu'foreldrene. Også slektninger gir ofte gaver.

Komfirmasjon var en stor höytidelig handling i de eldre tider. Jenta eller gutten skulle bli vaksen da. Det var da helst nermeste slekt som var innbudt, men også venner. Komfirmasjonsselskaper holdes også nå, men det er liksom ikke så höytidlig lenger med komfirmasjon, især på landsbygdene. Gaver gies også ved slike anledninger, men bare av de budne. Venner utenom senner telegrammer. För bare gaver av de budne.

2.

Bestemte sorter kaker kjenner jeg ikke til har vert brukt ved slike gilder, heller ikke nå.

Forlovelsesgjestedud holdes fremdeles, men ikke så almindelig som før i tida. Dette gjestedud var før i tida som liten brylluppsfest, den ble avsluttet på kortere tid en selve brylluppet som vanlig varte 3 til 4 døgn, alt ettersom økonomien tillot det. Sammenkomsten hette forlovelsesfest, samme nå.

Maten ved bryllupper som varte flere døgn varierte for hver dag hvad middagsmaten angikk. Kjøttmat av forskjellige sorter en dag, rømmegraut med elfefisk, helst litt saltet, fiskemat av flere sorter, såsom lutefisk, spekelaks og fersk fisk. Siste bryllupsdagen var det gjerne servert rester av tidligere middager. Noe fast program for matsortene ved de forskjellige brylluper var det ikke. Oftest hadde de budne med seg matsorter av forskj. slag. Det var da helst smør, flöte, kaker pålegg m. v. Smöret var lagt i utskårne former så det var rene stasen ved smörbutlene. Innsamling av mat av bedemannen kjenner jeg ikke til her, men det var og er vanlig regel at naboer tar med seg som nevnt ovafor. Ved alle større brylluper var det en kjøkenmester og en skjenker. Disse hadde da ansvaret for at alle ble forsynt med mat og drikke. Dette var viktige personer som måtte passe godt på at ingen ble "satt til sides" som det kaltes. Da fikk dem nokk höre det lenge etter. De lange bryllupers tid er nå forbi. Brylluper nå er mer som en familiefest med middag, kaffe-og dramsservering og varer sjelden over en dag, eller ikke over et døgn. Det hender også at brudeparret ingen brylluppsfest holder etter vielsen. Hoteller benyttes bare i enkelte tilfeller til avholdelse av brylluper her i bygda. Bryllupsgaver blir også sjeldnere da de glade givere er de budne gjester ved slike anledninger. Det er ikke vanlig at det holdes fest på vanlige årsdager til bryllupsdagen, men sølv- og gullbrylluper holdes fremdeles her. Ved gravöl var det stort sett samme skikk som ved brylluper i eldre tider hvad angår beding, medtaking av forskj. mat m. v. Gravöl var dengang mer av en folkefest sammenliknet med gravöl nå. Mat, drikke og brennevin skulle det være nokk av til alle. Det var ingen forskjell på maten enten den avdöde var gift eller ugift. Men var det en eldre og aktet avdöd, varte gjerne gravölet lenger enn ved gravöl over en yngre person, og gjerne var i første tilfelle servering og stell forövrig flottere anlagt. Föllet til kirkegården var også störst ved eldres bortgang. Föllet til kirkegården vart ofttest reknet etter antall hester som kjörte.

Fleredagersgravölene ble borte her ved hundreårsskiftet, men alkohol bruktes ennå en tid etter ved gravöl. Dette er nå helt kommet bort, og et gravöl nå er en stille og höytidelig sammenkomst av slektninger, venner og bekjente av avdöde. Selve begravelseshöytideligheten holdes i avdödets hjem, ofttest er soknepresten tilstede og forretter. Kaffe, smörbröd, schokolade og kaker er vanlig servering för gravferden til kirkegården. De fleste av de frammötte farer direkte hjem fra kirkegården. Andre kann gå inn i gravölsgården og drikke kaffe etterpå gravferden. Alt er avviklet på en dagstund.

Det bedes ennå til gravöl her i bygda, men fler og fler går over til innbydelse ved å avertere dödsfall i avisen. Skriftlig innbydelse til gravöl har litet vert nytta her, likeså ved brylluper.

17.mai har ikke lenger det tradisjonelle höytidspreg over seg som för, særlig på landsbygda. Dagen feires vel uten at det arbeides, men det er betydelig större sus over 1.mai nå.

Morsdagen og farsdagen feires her i bygda med en fest på ungdoms- huset. Det utdeles mors-og farsdagsgaver, holdes taler og er blitt en festlig sammenkomst av bygdefolket. Begge disse festdager er nye her, og jeg vil huske at første morsdagen som ble feiret med fest var i 1949. Det var en sanitetsforening som först tok opp feiringen av morsdagen, mens farsdagen ble tatt opp som festdag av Signaldal arb.ungdomslag i 1950.